

Mokome vaikus priimti sprendimus

Norint kuo greičiau sustabdyti netinkamą vaiko elgesį, labiausiai veikia tiesiog draudimas kažką daryti. Tačiau tai veikia labai trumpai ir vaikas vėl grįžta prie jam patogaus elgesio, kuriuo jis siekia savo tikslų. Jeigu siekiame ilgalaikių elgesio pokyčių, nepakanka tiesiog uždrausti vaikams vienaip ar kitaip elgtis. Greitas ir paviršutiniškas paaiškinimas vaikui taip pat netinka. Jeigu jau kviečiame vaiką pasikalbėti, turime suteikti tam prasmę. Tinkamas elgesys iš suaugusiųjų pusės - skatinti vaikus galvoti ir diskutuoti, kodėl tam tikras elgesys kelia problemų tiek mums, tiek jiems patiems, kad vaikai patys galėtų pagrįsti, kodėl tam tikri poelgiai yra teisingi ar neteisingi. Tik tada jie pradės kontroliuoti savo elgesį, nepriklausomai nuo to, ar šalia yra drausminantis suaugęs, ar ne.

Susipažinkite su J. Dewey **hipotezėmis ir padariniais grindžiama praktika**. Ją sudaro aštuoni sprendimų priėmimo etapai:

1. *Skatinkite vaiką atkreipti dėmesį į įvairius jausmus ir juos išreikšti*. Pvz.: „Jaučiuosi nusiminęs“, „esu piktas“ ir pan.

2. *Padėkite vaikui suformuluoti problemą*: „Jaučiuosi nusiminęs, nes Tomas prie manęs kabinėjasi.“

3. *Padėkite vaikui įvardinti, ko jis nori pasiekti*, pvz.: „Noriu, kad Tomas nustotų prie manęs kabinėtis.“

4. *Neteikite atsakymų. Padėkite vaikui pačiam atrasti keletą sprendimų*, pvz.: „Galėčiau trenkti Tomui arba jį apšaukti.“

5. *Leiskite vaikui įsivaizduoti galimus kiekvieno sprendimo padarinius*. Klausimas: „Kas būtų, jei suduotum Tomui?“, atsakymas: „Prisidaryčiau sau nemalonumų arba sužeisčiau Tomą.“

6. *Padėkite vaikui priimti geriausią sprendimą*. „Aprėksiu Tomą.“ Jei vaikas pradeda vadovautis netinkamu požiūriu, pasiūlykite savo nuomonę, neužgoždami jo kūrybiškumo: „O gal padėtų pokalbis?“

7. *Padėkite vaikui suplanuoti, kada ir kaip jis galėtų įvykdyti savo sprendimą*. Padėkite numatyti galimas kliūtis: „Kaip manai, kodėl apšaukdamas Tomą, gali nieko nepasiekti?“ Numatę galimas problemas, vaikas jausis drąsesnis, vėliau susidūręs su kokiomis nors kliūtimis.

8. *Leiskite vaikui išbandyti sprendimą ir įvertinti jo poveikį*. Pokalbį užbaikite paprašydami vaiko: „Pranešk, kaip sekėsi.“

Kas vyksta kiekviename etape?

1. Išreiškiama *nuojauta*, kad kilo problema.
2. Išsiaiškinaama šios nuojautos *priežastis* (suformuluojama *problema*).
3. Nusprendžiama, kokio rezultato ar tikslo siekiama (suformuluojamas *tikslas*).
4. Nustatomos *priemonės* (iškeliamas *hipotezė*).
5. Numatomi *padariniai*.
6. Pasirenkama viena iš *alternatyvų*.
7. Parengiamas veiksmų *planas*.
8. Įvertinamas poveikis.

Norint pasiekti racionalų rezultatą, šį algoritmą reikėtų kartoti tiek kartų, kiek prireikia pasiekti vaiko tikslą ir įtvirtinti naują geriausio sprendimo priėmimo įgūdį. Naudojant šį metodą, skatinamas vaiko savarankiškumas, pasitikėjimas savo sprendimais, jėgomis, skatinamas kritinis bei kūrybinis mąstymas, taip pat vaikas mokosi bendravimo su kitais subtilių.

Kasdien turime priimti daugybę sprendimų: renkamės, ką valgyti pusryčiams, su kuo bendrauti, kokį darbą dirbti, su kuo tuoktis, kada gimdyti vaikelį ir daugybę kitų dalykų. Kad ir kokį pasirinkimo metodą naudojame, neturime garantijos, kad jis nuolat suveiks taip, kaip mes tikimės. Daug saugiau išmokyti vaikus tyrinėti sprendimų galimybes, ieškoti geriausio, suprasti, kad yra kiti žmonės, kurie daro įtaką situacijai, ir nenusiminti, kai nepavyksta, o pradėti iš naujo.

Parengė psichologė Monika Pranauskienė

Pagal M. Lipman, Mąstymas švietimo sistemoje (2019)